

LISTOPADOWE REFLEKSJE. PRZEMYŚLENIA I UWAGI POLSKIEGO HISTORYKA DEDYKOWANE UKRAIŃSKIM PRZYJACIOŁOM

Jestem historykiem na Uniwersytecie Poznańskim im. A. Mickiewicza i zajmuję się ponadto badaniem turystyki kulturowej. Jako historyka interesują mnie dzieje stosunków polsko-czechosłowackich i miejsce w nich kwestii ukraińskiej oraz - podejrzewam historia naszej wspólnej miłości- Rusi Zakarpackiej w XX stuleciu. Moim zamierzeniem jest przedstawienie kilku refleksji związanych z naszym narodowym świętem i 95 rocznicą odzyskania niepodległości. Chciałbym też przy okazji podzielić się refleksjami na temat bilansu naszego członkostwa w UE. Być może przydadzą się naszym ukraińskim przyjaciołom.

W listopadzie 1918 r. na mapie Europy i świta po 123 latach niewoli pojawiała się ponownie Polska. Doprowadziło do tego kilka znanych nauce czynników¹, które pokrótce przypomnę:

- klęska państw centralnych podczas I wojny światowej;
- rozpad Austro-Węgier;
- klęska Rosji podczas tego konfliktu;
- rewolucja i wojna domowa w Rosji;
- zmiana stanowiska Zachodu wobec Polski w trakcie wojny (wcześniej dla państw Entanty był to wewnętrzny problem Rosji)
- wola narodu, wyrażająca się czy to we wcześniejszych powstaniach oraz w postawach podczas I wojny, gdy Polacy walczyli zbrojnie lub dyplomatycznie o swoją ojczyznę.

Niestety państwo to jeszcze nie miało ustalonych granic i przez najbliższe trzy lata trwały walki bądź działania dyplomatyczne na rzecz ich wykreślenia. O granicach zachodnich zadecydowały zachodnie mocarstwa na konferencji pokojowej w Paryżu, ale w przypadku powrotu Wielkopolski i części Górnego Śląska do macierzy, pomogły lokalne ruchy powstańcze². O granicach na Wschodzie zadecydowały trzy konflikty, w tym dwie wojny, zwycięskie dla odradzającej

¹ J. Pajewski. Odbudowa państwa polskiego. Warszawa 1980. s. 342-343 ; M. Kukieł, Dzieje Polski porobiorowej, Paris 1984, s. 614-619; J. Roszkowski, Historia Polski 1914-1998; Warszawa 1999. s. 12-16

² Powstanie Wielkopolskie 1918-1919 i III powstanie śląskie 1921

się Polski: z Zachodnio-Ukraińską Republiką Ludową w Galicji Wschodniej (Hałyczyna) w latach 1918-1919 oraz bolszewicką Rosją w latach 1919-1921. Sporu i lokalnych starć nie udało się uniknąć podczas wytyczania granicy z Litwą.

Ze względu na fakt, iż ziemie polskie znajdowały się w trzech państwach zaborczych (Austro-Węgry, Rosja, zjednoczone Niemcy po Prusach), co jest zjawiskiem znanym także Ukraińcom (Austro-Węgry i Rosja), funkcjonowało kilka ośrodków władzy i Polska także przerabiała w mniejszej skali epizod 'sobornosti' znany dobrze gospodarzom konferencji. W samej Galicji istniało kilka lokalnych rządów: w Cieszynie, Krakowie, a po czasie powstał i w objętym walkami Lwowie. W Wielkopolsce, pod tzw. pruskim zaborem funkcjonowała tzw. Naczelna Rada Ludowa. Skomplikowana sytuacja była w Królestwie Polskim, gdzie wcześniej, przed swoją ucieczką przed ofensywą państw centralnych, należącym do Rosji. W Warszawie działa powołana jeszcze przez okupantów niemieckiego i austriackiego Rada Regencyjna, a w Lublinie tzw. Rząd Ludowy Republiki Polskiej i z magdeburskiego więzienia zjawił się. uważany za autorytet, Józef Piłsudski - Komendant Legionów, człowiek-instytucja. Jakby było mało problemów, jeszcze za granica działał, uznawany przez zwycięskie państwa zachodnie za legalnego reprezentanta narodu, Komitet Narodowy Polski (d. KNP) pod przywództwem Romana Dmowskiego, przeciwnika Piłsudskiego³. Temu z kolei podporządkuje się większość organów władzy poza poznańską Radą Ludową oraz KNP. Podczas konferencji pokojowej w Paryżu dojedzie jednak do kompromisu Dmowskiego z Piłsudskim, podzielenia kompetencji, wśród których szef KNP zostanie przewodniczącym polskiej delegacji w Paryżu, a Komendant będzie organizował państwo od wewnątrz. Z czasem podporządkuje mu się i wielkopolska Rada Ludowa. Idea 'sobornosti' w polskim wypadku odniesie pełen sukces.

Po dwudziestu jednak latach Polska ponownie utraci niepodległość na prawie 6 lat w efekcie agresji dwóch potężnych sąsiadów, ale zakończenie drugiej wojny światowej, w której uczestniczyła od pierwszego dnia, nie będzie dla niej dniem radości, zwycięstwa i chwały. Nie tylko zostanie pomniejszona, ale również na 45 lat stanie się wasalem Związku Sowieckiego. Naród nie pogodził się do końca z komunistycznym dyktatem i wielokrotnie dochodziło do wybuchów i protestów społecznych, a wreszcie narodzin zorganizowanej i szerokiej opozycji, najliczniejszej w całym sowieckim bloku⁴. W wyniku przemian w Europie Środkowej zapoczątkowanych polityką M. Gorbaczowa w ZSRR w 1989 r. ponownie odzyskała suwerenność. Bolesne doświadczenia

³ J. Pajewski, s. 272-294; M. Kukieł, s. 622-628; .1. Roszkowski, s. 16-18

⁴ A. Paczkowski. Pół wieków dziejów Polski 1939-1989, Warszawa 1996. de facto od s. 211 do 581: J. Roszkowski, s. 151-199, 227-235, 273-305. 335-356. 360-382. 398-406; ogólny wydzwięk JI. L. Sowa, Historia polityczna Polski 1944-1991, Kraków 2011

historyczne spowodowały, jak i ogląd międzynarodowej sytuacji, iż najlepszym zabezpieczeniem istnienia i dobrobytu Polski, jest integracja ze strukturami euroatlantyckimi, wyjście z umownej, szarej strefy, pomiędzy Zachodem a głównym spadkobiercą ZSRR, Rosją. W 2004 r. Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, a 5 lat wcześniej NATO. Bilansowi naszej prawie 10-letniej przynależności, chciałbym poświęcić więcej uwagi.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej (UE) jest niewątpliwym politycznym i ekonomicznym sukcesem, o który zabiegały wszystkie rządy, poczynając od 1989 roku. Przywróciło ono Polsce jej miejsce na europejskiej scenie. Dało wiele korzyści ale i zostawiło niedosyt. W miarę dobra kondycja gospodarcza Polski w czasie kryzysu przyspieszyła proces wyrównywania poziomu gospodarczego do średniej unijnej (tzw. catching-up). W porównaniu do 2007 r. polski PKB był w 2012 r. większy o 18,2%, co było najlepszym wynikiem w UE. Drugą najszybciej rozwijającą się gospodarką była będąca członkiem strefy euro Słowacja, gdzie nastąpił wzrost o 10,5%. interesujące, iż wskutek kryzysu w UE Polska szybciej zbliżała się do średniej unijnej, ale nadal dystans pozostał, a ostatnio i Polskę „dopadł” kryzys. Mimo tego optymistyczne dane przynosi sprzedaż naszych towarów, głównie unijnych. Eksport towarów w 2012 r. był filarem polskiej gospodarki i osiągnął historyczną wartość 141,9 mld €. UE pozostaje najważniejszym partnerem handlowym Polski, pomimo że w 2012 r. ze względu na kryzys, spadła dynamika tego eksportu. Z kolei sprzedaż do pozaunijnych krajów rozwiniętych wzrosła o 10,2%, do państw WNP o 22,5%, a do pozostałych krajów rozwijających się o 14,8%.s spadła dynamika eksportu do UE⁵.

Zdaniem eksperta BCC największymi korzyściami, jakie Polska osiąga dzięki członkostwu w UE są udział w podejmowaniu decyzji ekonomicznych i politycznych na szczeblu Unii oraz ogromny transfer środków finansowych do Polski, w skali przekraczającej 100 miliardów euro netto⁶. Polska osiąga wiele korzyści dzięki temu, że jest częścią jednolitego dużego organizmu gospodarczego. Harmonizacja prawa polskiego i prawa unijnego, otwarcie granic dla przepływu osób, towarów, usług i kapitału oznaczają dla polskich przedsiębiorstw tzw. korzyści skali⁷.

Przemiany gospodarcze i prawne wynikające z członkostwa w UE

⁵ [hUp://www.ms.gov.pl/resource/aroif6e8-514a-48f9-855e-65be99138479:JCR](http://www.ms.gov.pl/resource/aroif6e8-514a-48f9-855e-65be99138479:JCR)

⁶ Rok 2012 był rekordowy pod względem transferów z budżetu UE. Do Polski napłynęło 11 869.63 mln EUR (wzrost o 13,1% w stosunku do 2011 r., równowartość 3.11% polskiego PKB. Stanowiło to prawie 51 % całego wolumenu środków polityki spójności, w: <http://www.ms.gov.pl/resource/afDlf6e8-514a-48f9-855e-65be99138479:JCR>

⁷ korzyści płynące z produkcji masowej. Charakteryzują się malejącym przeciętnym kosztem produkcji (kosztem jednostkowym), w: Z. Dach, Mikroekonomia dla studiów licencjackich, Kraków 2005

spowodowały również wiele zmian społecznych. Polacy stali się bardziej otwarci. Sukces cywilizacyjny to zmiana mentalności, szczególnie młodego pokolenia Polaków, którzy dziś są - i czują, że są - częścią świata, bez kompleksów, bez zahamowań. Pracują za granicą i nie jest to dla nich „zagranica”, tylko miejsce gdzie mówią innym językiem niż w kraju. Wprowadzenie Strefy Schengen, to jak zburzenie muru kompleksów, wyrównanie potencjału społecznego, wyrównanie szans. Każdy może spróbować podróżować, podjąć pracę, wstąpić w związek małżeński lub samemu założyć firmę za granicą. Prawdziwe „chcieć to móc” - ocenia prof. Aldona Kamela-Sowińska - ekspert BCC. Wśród Polaków znajduje się też najwyższy odsetek popierających członkostwo obywateli - 78 %. Wg danych z 31 marca 2013 r. poziom absorpcji, rozumiany jako ilość wykorzystanych środków w odniesieniu do całości alokacji dla danego państwa członkowskiego na okres 2007-2013 (do realizacji do 2015 r.), jest w Polsce wysoki (ok. 85,3%). Polska jest największym beneficjentem środków w ramach polityki spójności. Eksperci zwracają też uwagę na reformę polskiego rolnictwa. Dzięki transferowi środków finansowych, technologii i zmianom organizacyjnym rynku rolnego, polskie rolnictwo szybko się modernizuje i przestaje opierać się o drobnotowarowe gospodarstwa. W Polsce realna wartość dochodu w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną w rolnictwie wzrosła w 2012 r. o 57,8% w stosunku do 2005 r. Średnio w całej UE 27 w okresie 2005-2012 realna wartość dochodu rolniczego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną zwiększyła się o 28,5%⁸.

Dziewięć lat w Unii Europejskiej to 82,2 mld euro, czyli ok. 342 mld zł, jakie Polska otrzymała z funduszy polityki spójności od 2004 roku. Dzięki tym środkom zrealizowano dotychczas prawie 172 tys. projektów. Dobrze zainwestowane euro-fundusze korzystnie wpływają na dynamikę wzrostu PKB, zwiększają konkurencyjność naszej gospodarki, pomagają rozwijać przedsiębiorczość i tworzyć nowe miejsca pracy. Dzięki środkom z Unii coraz więcej Polaków ma dostęp do nowoczesnych dróg czy szerokopasmowego Internetu.

2004-2006

Z fundusz unijnych dostępnych na lata 2004-2006. ponad **88 tys. projektów** otrzymało dofinansowanie o wartości wkładu UE ponad **57 mld zł**. Wykorzystaliśmy całą sumę przyznanych nam środków

⁸ <http://www.msz.gov.pl/resource/afu1f6e8-514a-48t9-855e-65be99138479:JCR>;
niezależnie od tego źródła,

więcej informacji na stronie w: http://biznes.interia.pl/wiadornosci/news/bilans-czlonkostwa-w-ue-fundusze-europejskie,1914975.4199?utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=firefox

2007-2013

W ramach obecnie realizowanego budżetu, wg stanu na dzień 28 kwietnia br. podpisano 83 839 umów na kwotę 243,4 mld zł dofinansowania UE. Stanowi to 86 proc. puli na lata 2007-2013. Dofinansowaniem tym objęto projekty o wartości 352,3 mld zł.

2014-2020

Na lata 2014-2020 otrzymamy kolejną ogromną pulę środków - 73 mld euro z polityki spójności.

W latach 2007-2011 polska gospodarka rozwijała się w wysokim tempie, generując najwyższe średnioroczne tempo wzrostu w całej Unii Europejskiej (4,3% wobec 0,5 % w UE-27 - przed akcesją Chorwacji) i utrzymując się na ścieżce wzrostu gospodarczego nawet w kryzysowym dla wielu państw 2009 roku. Uniknięcie recesji w tym czasie zawdzięczamy wykorzystaniu środków unijnych. Przyjmuje się, że średnio ok. 1 % rocznego tempa wzrostu w analizowanym okresie, był rezultatem realizacji inwestycji współfinansowanych przez UE. Dystans pomiędzy Polską a średnią UE-27 mierzony PKB na mieszkańca wyraźnie zmalał w okresie 2007-2011 - o ponad 13 %, co plasuje Polskę pod względem szybkości procesu równania do średniej UE w zakresie poziomu rozwoju gospodarczego, na pierwszym miejscu. Największe wsparcie zostało dotychczas skierowane na projekty z zakresu⁹:
Transportu - 25.4 mld euro

- wybudowano/zmodernizowano ponad **15,5 tys. km dróg**,
- wybudowano/zmodernizowano ponad **2,1 tys. km linii kolejowych**,

Inwestycji w kapitał ludzki - 10,5 mld euro

- różnego rodzaju wsparcie otrzymało ok. **8,6 mln osób**,
- powstało ponad **150 tys. nowych firm**,
- sfinansowano kształcenie na nowych, zamawianych kierunkach studiów dla **62,5 tys. studentów**,
- utworzono lub sfinansowano zajęcia w przedszkolach, dla ponad **133 tys. dzieci**. Ponad 83 proc. tych przedszkoli nadal funkcjonuje po zakończeniu dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego,

Ochrony środowiska - 10,7 mld euro

- wybudowano/zmodernizowano ok. **34 tys. km sieci kanalizacyjnej**.
- wybudowano/zmodernizowano ponad **11 tys. km sieci wodociągowej**,
- wybudowano/przebudowano ponad **650 oczyszczalni ścieków**,

⁹ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/wiadomosci/Strony/Bilans_czlonkostwa_w_UE_Fund_u_sze_Europej_skie_300413.aspx

Przedsiębiorczości, innowacji - 11,2 mld euro

- bezpośrednio wsparcie otrzymało ponad 42,5 tys. firm,
- utworzono lub zmodernizowano ponad 1,7 tys. laboratoriów,

Spółeczeństwa informacyjnego - 3,02 mld euro

- powstanie ponad 35 tys. km internetu szerokopasmowego,
- ponad 500 tys. gospodarstw domowych otrzymało/otrzyma dofinansowanie dostępu do Internetu.

Jednak można też dostrzec pewne negatywne lub niejednoznaczne aspekty polskiego członkostwa w Unii Europejskiej:¹⁰

- Otwarcie kilku unijnych rynków pracy dla Polaków przyczyniło się też do spadku bezrobocia, które w niektórych powiatach sięgało 30-40%, chociaż w dalszej perspektywie może się przyczynić do spadku liczby ludności i wpływów podatkowych. Zmniejsza to kwoty wypłacanych bezrobotnym zasiłków. Obliczono, że Polacy pracujący za granicą przysłali do Polski około 22 miliardów złotych, przyczyniając się do 1,5% wzrostu gospodarczego. Z programów unijnych finansowane są szkolenia dla polskich bezrobotnych: na przykład kursy obsługi komputera czy języków obcych. Rolnicy zobowiązani są sprostać wyższym normom jakościowym, a rybacy mają narzucone kwoty połowowe ze względu na ochronę mórz. Młodzi ludzie zdecydowanie łatwiej mogą podejmować studia wyższe w krajach Unii, ze względu na niższe opłaty za studia dla obywateli Unii.
- Wysokie koszty powoduje wprowadzanie w życie unijnych standardów w zakresie ochrony środowiska, co związane jest z jednej strony z naszym opóźnieniem cywilizacyjnym oraz nastawianiem naszej gospodarki na energetykę węglową.
- Wzrost cen żywności i usług w ramach dostosowania do unijnej średniej
- Każda akcesja, podobnie, jak i Polski do UE, powoduje pewne ograniczenie suwerenności, ale i tak w przypadku państw małych czy średnich bardziej symbolicznej niż rzeczywistej. Jest to jednak kwestia zrozumiała, iż wchodząc z kimś w związek, musimy się dostosować.
- Polska opóźnia się we wprowadzeniu euro, co jest naszym obowiązkiem, wynikającym z traktatu akcesyjnego. Ogranicza to napływ inwestycji bezpośrednich i utrudnia rachunek ekonomiczny związany z inwestycjami. Polski rynek jest tym samym mniej przejrzysty i przewidywalny, a

¹⁰ Bilans korzyści i kosztów przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Prezentacja wyników prac polskich ośrodków badawczych, w: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/X/XU/bilans.pdf>; w formie bardziej popularnej argumentację podobną, choć uproszczoną znaleźć można na stronie przeznaczonej dla szerszego ogółu w: [v\w\v.bryk.pl/teksty/pozosta%C5%82e/europeistyka/14912-e_fekty_wst%C4%85pienia_polski_do_unii_europejskiej.html](http://www.bryk.pl/teksty/pozosta%C5%82e/europeistyka/14912-e_fekty_wst%C4%85pienia_polski_do_unii_europejskiej.html)

inwestycje i działalność gospodarcza są obciążone ryzykiem kursowym. Rząd, ciesząc się, że sam może manipulować kursem - traci jednocześnie miliardy euro, zniechęcając inwestorów. Obawy budzi możliwość wykupu taniej polskiej ziemi przez Niemców. W Hiszpanii i Portugalii w wielu nadmorskich miejscowościach mieszka mnóstwo Niemców na emeryturze, czasem prawie tyle samo, ile ludności miejscowej. Zostawiają oni tam jednak bardzo dużo pieniędzy. Po prawdopodobnym wprowadzeniu euro Polska będzie miała prawo na monetach umieścić podobizny znanych Polaków, które będą krążyć na terytorium wszystkich krajów strefy euro.

Na nastroje i postawy społeczne względem Unii Europejskiej wpływa szereg czynników i zmiennych zależnych - zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i niezależnych od danego kraju. Jednym z tych najistotniejszych jest niewątpliwie kryzys euro-zone. W tym kontekście nie powinna dziwić pozorna rozbieżność postaw - wysokie poparcie społeczne dla członkostwa Polski w Unii (kwiecień 2013 - 78% „za” w połączeniu z wysokim sprzeciwem wobec wprowadzenia wspólnej europejskiej waluty (luty 2013 r. - 70% „przeciw” lub 64% w zależności od wyników firmy przeprowadzającej sondaże).

Stratą dla Polski jego zdaniem jest też emigracja rzeszy młodych Polaków do krajów zachodniej Europy, co pogarsza sytuację polskiego systemu emerytalnego.

Nacjoniści w ogóle kwestionują sensowność polskiego członkostwa, porównując UE do totalitarnego ZSRR, kwestionując korzyści, a eksponując straty, ale głównie podpierając swoje opinie emocjami, intuicją, wyrywkowi wyliczeniami niż rzetelną statystyką¹¹.

Część ludzi obawia się o utratę suwerenności. Jednak czy we współczesnym świecie, poza kilkoma mocarstwami ktoś ową suwerenność w 100 % posiada? Nawet w małżeństwie trzeba się dostosować - więcej nawet kochankowie idą na kompromisy. Nie zapominajmy że nie tylko o pieniądze w integracji chodzi. Sensem jest prawo, porządek i bezpieczeństwo. Większość kontynentu cieszy się pokojem i dobrobytem. Nie przyszło to od razu - warto zaryzykować. Zresztą Ukraina przerabiała inny model „integracji” i ma swoje doświadczenia. My poszliśmy taką drogą a podpowiedziała nam to bolesna historia. Gwarancji nie ma. że wszystko się uda - ale nikt w historii gwarancji nie daje na wieczność, tak jak niepodległości. Czasem trochę jej oddać jest lepiej niż ją utracić. Niech energia synów i córek skieruje się na przyrost demograficzny i budowę siły naszych państw, niż na często niepotrzebne konflikty. Zbyt wiele dokonały one spustoszeń na naszym kontynencie, a w pewnym czasie zatrwały i nasze wzajemne relacje.

¹¹ Przykładowo opinie Dariusza Kosiura, w: <http://glosulicy.pl/czytelnia/lektury/bilans-kosztow-czlonkostwa-polski-w-ue-dariusz-kosior/>